

HÃY THỬ TIÊU KHÁI NIỆM THẾ GIỚI THỨ BA

Từ ngữ *Thế giới thứ ba*, nó không có nghĩa gì cả, và nó không hiện hữu trong thực tế. Vậy tại sao ta không xóa bỏ nó trong học thuyết chính trị?

Đôi khi ngôn ngữ tụt lại sau thực tiễn lịch sử. Như từ *Thế giới thứ ba* chẳng hạn. Phải chăng chúng ta đã từng có một tên nào khác để gọi các quốc gia ở phương Nam nghèo khổ và bất ổn? Thật ra, từ *Thế giới thứ ba* là một từ mới có trong thập niên 1950, được giới trí thức Pháp nghĩ ra khi tìm cách gộp chung các nước Á Phi mới độc lập đã từng là thuộc địa của các nước châu Âu. Người Pháp định nghĩa nhóm từ "le tiers monde" để chỉ những nước không thuộc thế giới thứ nhất (first world) - ám chỉ phương Tây và thế giới thứ hai (second world) - ám chỉ khối Xô Viết. Nhưng giờ đây chiến tranh lạnh đã chấm dứt, và chúng ta đang nghiên cứu để tìm ra một thuật ngữ chính trị mới, không còn dính tới các khái niệm cũ như từ Liên Xô chẳng hạn - vì từ Liên Xô hiện nay không còn chỉ một điều gì cả.

Đã đến lúc chúng ta cũng phải loại bỏ từ *Thế giới thứ ba* đi.

Từ *Thế giới thứ ba* đáng lẽ phải được thủ tiêu từ lâu. Từ khi mới xuất hiện, khái niệm này đã gom những dị biệt lớn lao về văn hóa, tôn giáo và dân tộc vào chung một chiếc. Nhưng thử hỏi, liệu có bao nhiêu điểm chung giữa El Salvador và Senegal? Và một trong hai nước trên có phần nào giống với Bangladesh? Rồi một trong những cuộc chiến tranh đẫm máu nhất sau Việt Nam, đã xảy ra giữa hai người anh em trong thế giới thứ ba, là cuộc chiến tranh Iran - Iraq. Nhiều cựu thuộc địa vẫn còn giữ quan hệ chặt chẽ với mẫu quốc Âu châu cũ của họ, hơn là với "Các quốc gia bạn bè mới" (1).

Tuy nhiên từ *Thế giới thứ ba* ngày càng phát triển rộng nghĩa thêm. Giới trí thức và chính trị gia thêm ý nghĩa kinh tế - xã hội vào nghĩa địa lý - chính trị ban đầu của nó. Nghĩa này bao gồm tất cả những nước bị bóc lột mà theo các tiêu chuẩn đáng buồn được Thủ tướng Lý Quang

Diệu của Singapore nêu lên vào năm 1969 như sau: "Nghèo, luôn có xung đột và hỗn loạn". (đó là những đặc điểm bao gồm các nước châu Mỹ La tinh nửa Rồi gần đây, lại có một khuynh hướng kết hợp các nước thế giới thứ ba như "những nước phương Nam" trong tri Bắc Nam toàn cầu, một sự phân chia theo giàu nghèo. Theo nghĩa này thì chỉ chẵn Thế giới thứ ba liên hệ đến thực sau đây: Đó là những vấn đề xã hội lạc hậu của nó như bệnh tật, thiếu ăn, nạn của tội tàn - Những căn bệnh thâm căn để bất khả giải quyết. Và sự mất mát đưa các quốc gia này đến những sự qu tâm chung: Chẳng hạn họ sẽ là cửa ngõ cho các thị trường Tây phương.

Tuy nhiên cũng có những chướng ngại tinh thần trong việc xác định xem những gì người dân không thể làm, họ những gì mà họ không có. Nếu để thành nước thuộc thế giới thứ ba nghĩa trở nên nghèo khổ, và nếu trở nên qu gia nghèo khổ có nghĩa là một nạn nạn muộn đời của thế giới thứ nhất và thế gi

KHI CÁC NHÀ CÔNG NGHIỆP LÀM BÁO

Tờ Philip Morris và tờ Elements (của Timberland)

Trong việc theo đuổi những khu vực thị trường đã chọn lựa kỹ, nhiều nhà sản xuất đã xuất bản những tạp chí của riêng công ty của họ, in ấn tần kỳ, hình chụp tuyệt hảo, trình bày sáng sủa và

sang trọng. Nhưng chỉ để tặng chứ không bán đâu nhé.

Họ làm để quảng cáo chăng? Chưa hẳn. Các bài viết thường có chất lượng tốt nhưng luôn chùng mực, không có giọng quảng cáo trơ trẽn.

Chúng được gởi đến các độc giả chọn trước, thường là khách hàng thường xuyên của họ.

Thực hiện tờ báo cũng không rẻ. Tạp chí ra hàng quý, 32 trang, mỗi kỳ 300.000 ấn bản cũng tốn chừng 1 triệu đô (tính ra là 80 xu để gởi tới được cho một độc giả) trong khi quảng cáo nguyên một trang 4 màu trên những tờ báo có ấn bản cỡ đó, chỉ tốn chừng nửa xu cho mỗi độc giả. Xem thế làm báo riêng chẳng phải cách rẻ tiền để người ta biết đến sản phẩm của mình. Thế nhưng ngày càng có nhiều công ty lao vào việc này.

Người ta hy vọng với những bài viết được tính toán kỹ, sẽ lôi kéo được người đọc nhiều hơn là kiểu quảng cáo ầm ỹ.

Thí dụ, hãng Timberland sản xuất quần áo, làm tờ *Elements* (32 trang). Mỗi số chỉ có hai mẫu quảng cáo Timberland, còn các bài thì nói về những đề tài như các trận bão năm ngoái, chuyện nhà thám hiểm Bắc cực Stor Oppdager... nhưng trong bài lại có câu "Ông ta sống sót được là nhờ ăn mặc

cẩn thận thích hợp với khí hậu".

IIăng thuốc lá Philip Morris cũng có tờ *Phil Morris* với nhiều bài nhàn nhã, vui lạ chen với một bài kiểu như chuyện một phụ nữ kiện chủ công ty đã sa thải bà vì hút thuốc sau giờ làm việc, chuyện kiểm tra chất lượng không khí ở các văn phòng làm việc (kết luận 48,3% là do hệ thống thông hơi kém, chỉ 2% là do khói thuốc), hay chuyện có độc giả than phiền là cứ phải ngủ mơ nước hoa của người khác. Ấn bản của tờ này thật khó tìm 10 triệu.

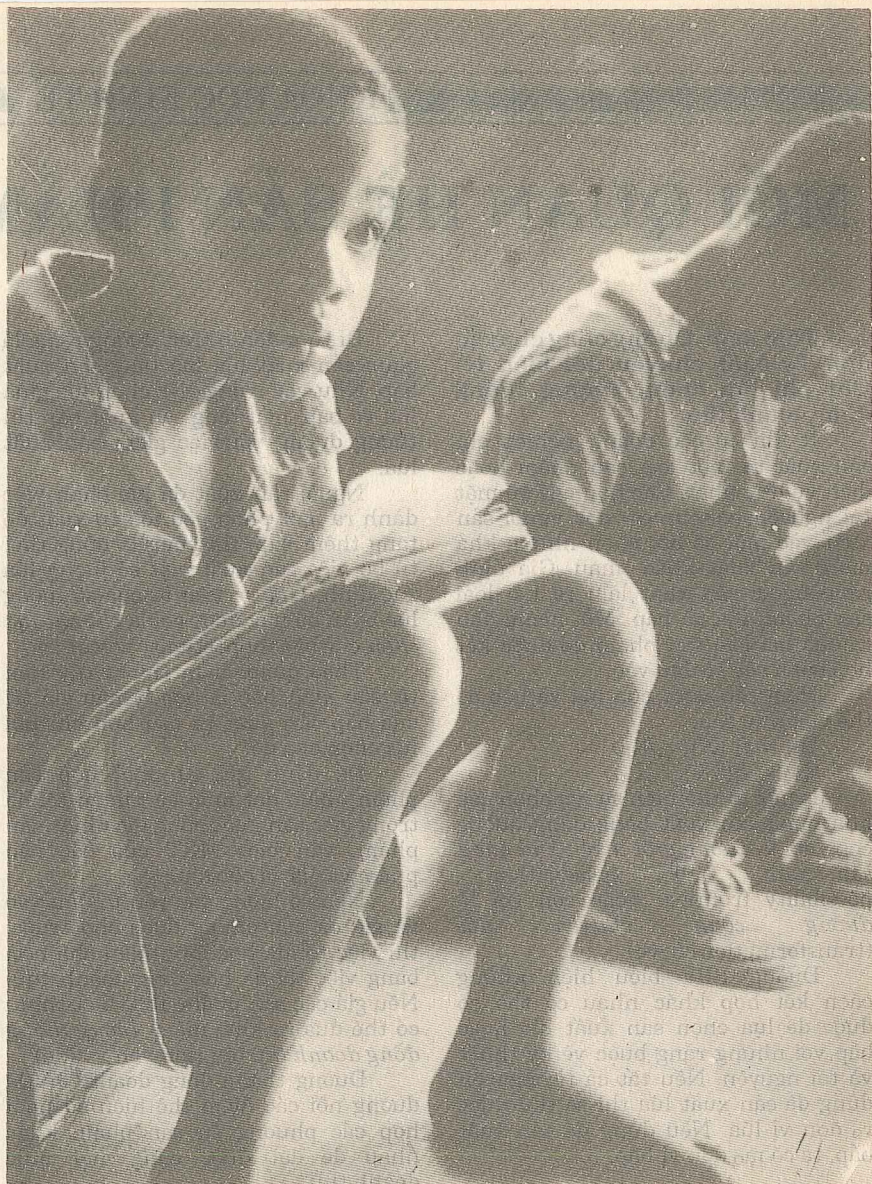
Từ lâu các hãng dịch vụ (hàng không, khách sạn...) có tạp chí riêng. Bây giờ tới các hãng sản xuất, làm bất cứ thứ gì cũng có lợi không? Cầu trả lời chưa ai được. Nhưng chắc chắn nó góp phần không nhỏ trong việc định rõ hình ảnh công ty trong trí óc người tiêu dùng. Hay ít ra cũng làm thỏa mãn "cái tôi" của những người nắm quyền trong công ty đó.

HUYỀNH VI
(theo *Forbe*)

hứ hai, thì tại sao bạn lại phải nhận trách nhiệm cho định mệnh cay nghiệt đó cho riêng bạn? Từ Cuba tới Miến Điện, chủ huyết thế giới thứ ba trở thành nơi ẩn náu của những kẻ lưu manh, một lò tinh luyện tình ái, nơi đó những kẻ bạo ngược che đậy sự đàn áp và sự quản lý kinh tế tồi tệ. Chúng ta còn nhớ thứ chủ nghĩa xã hội châu Phi ở Tanzania của Julius Nyerere? Nó để lại cho quốc gia ấy một nền kinh tế hỗn loạn. Nhiều trí thức Tây phương hoan nghênh đó như là hệ tư tưởng xuất phát từ bên trong các nước thế giới thứ ba.

Phe Tây phương dùng thứ chủ nghĩa gia trưởng để phản ứng lại một thế giới thứ ba đã bị họ đối xử tàn nhẫn. Và chủ nghĩa phân biệt chủng tộc là một phản ứng khác của họ đối với những người theo quan điểm địa phương chủ nghĩa như Jean-Marie Le Pen của Pháp hay Patrick Buchanan thì thế giới thứ ba là một nhóm từ để chỉ những gì được coi là sự kém cỏi cố hữu của các xã hội nhiệt đới, của các dân tộc da đen. Dù theo cách nào đi nữa, thì nhóm từ *Thế giới thứ ba* cũng ám chỉ đến một thế giới xa lạ, (nếu nhiều như thế) thì lại xúi giục người ta đi lên một sự rập khuôn. Nhà văn Shiva Naipaul là người sinh trưởng ở quần đảo Trinidad đã viết như sau:¹ "Thế giới thứ ba là một hình thức của cái toàn thể lạnh lùng, điều này cướp mất đi của những cá nhân và những xã hội cái tính độc đáo của họ mà thôi". Và ông nói tiếp: "Gộp chung lại một cách êm thấm các nước Ethiopia, Ấn Độ và Brazil dưới ngọn cờ của thế giới thứ ba, cũng tỏ bịch và bôi nhọ như liều kháng định xưa cũ cho rằng, tất cả người Trung Hoa đều trông giống nhau vậy."

Ngày nay, hai sức mạnh mới đang âm thầm dứt hẳn quan niệm về một thế giới thứ ba rách nát. Thứ nhất đó là chiến thắng của Tây phương trong cuộc chiến tranh lạnh. Không còn cảnh hai thế giới đấu tranh với nhau nữa, điều này đi ngược lại với quan điểm của thế giới thứ ba. Các lãnh tụ không thể sử dụng các hủ hiệu quyền lực với kẻ khác như trước kia được nữa, hoặc tuyên truyền các chính sách sai lầm của họ, như là con đường tốt nhất đi tới một trong hai thứ chủ nghĩa đều có những mặt cực đoan không thích đáng như nhau: Đó là chủ nghĩa cộng sản và chủ nghĩa tư bản. Sức mạnh thứ hai là sự phát triển nhanh chóng trong nhiều quốc gia có thời là những nước nghèo. Theo Ngân hàng Thế giới cho biết, các nước đang phát triển sẽ phát triển nhanh gấp hai lần trong thập niên 1990 như các nước kỹ nghệ trong G-7(2). Một sự phát triển quá nhanh đối với quan điểm cho rằng sự nghèo khổ rong các nước thế giới thứ ba là không thể làm cho biến đổi đi được, và cũng làm sáng mắt những người có quan điểm cho rằng, các nước thuộc thế giới thứ ba

muốn phát triển được phải chờ đợi một sự chuyển nhượng ào ạt các nguồn tài nguyên từ các quốc gia phương Bắc xuống cho các nước phương Nam. Ngày nay còn có ai dám gọi Singapore là một quốc gia nghèo, luôn có xung đột và hỗn loạn, khi mà lợi tức bình quân đầu người của Singapore hiện nay là trên 10.000 đôla, và tỷ lệ tăng trưởng trong năm 1990 là 8%? Còn Nam Triều Tiên, Đài Loan và Hồng Kông là những nước có nền kinh tế hùng mạnh, trong khi ấy Thái Lan và Malaysia đang vượt lên nhanh chóng.

Mới đây, các nhà sản xuất thép của Mỹ đã kiện một số nước châu Á và châu Mỹ La tinh về việc bán thép phá giá trên thị trường Mỹ. Sự thành công của các nhà sản xuất thép nước ngoài này là nhờ vào giá nhân công rẻ, còn sự kêu ca của kỹ nghệ Mỹ vẫn là một lời ca tụng đầy châm biếm mà thôi.

Chẳng bao lâu nữa, các kỹ nghệ cơ bản đang gấp rút hình thành có lẽ là sự bảo đảm vững chắc cho một nước thế giới thứ ba.

Một khái niệm đòi hỏi phải được

giải thích quá nhiều, có thể sẽ không giải thích được gì cả. Những bất hạnh đã từng gắn liền với các nước thế giới thứ ba, nay không còn dính dáng gì với một nửa các quốc gia phương Nam của hành tinh này nữa. Dân chủ và thịnh vượng không còn là đặc quyền riêng của các quốc gia phương Bắc. Qua rồi cái thời của những quan hệ quốc tế đầy bất công, sự phát triển kinh tế và ổn định chính trị sẽ đến với quốc gia nào biết cần kiệm và biết tổ chức. Trái lại, sự suy vong và bất ổn chính trị sẽ đến với những quốc gia thờ ơ với công việc giáo dục, chăm sóc sức khỏe và tự do. Những quy luật đó áp dụng cho mọi quốc gia, bất kể đến những khác biệt về chủng tộc, dân tộc, tôn giáo và xu hướng chính trị. Thế giới này chỉ có một mà thôi.

TRẦN THỊ ĐỖ NHẢ dịch
(Theo *Newsweek* 27.4.1992)

(1) Ý mỉa mai, vì bạn bè với nhau trên danh nghĩa cường chế của khái niệm thế giới thứ ba mà thôi.

(2) G-7: Bảy nước kỹ nghệ hàng đầu: Mỹ, Nhật, Anh, Pháp, Đức, Ý, Canada.